

Dziś, w dobie harmonizacji prawa w ramach Unii Europejskiej, w debacie publicznej często pojawia się problem odrębności polskiego systemu prawnego. Wielu polityków i publicystów podkreśla potrzebę zachowania odrębności poszczególnych instytucji i wyraża obawy, co do możliwości narzucania nam rozwiązań sprzecznych z polską tradycją i krajowymi potrzebami.

Podobne problemy pojawiały się w debatach publicznych w Polsce wielokrotnie (próby reform epoki stanisławowskiej, prace kodyfikacyjne w Królestwie Kongresowym, unifikacja prawa sądowego II Rzeczypospolitej). Zawsze w dyskusjach tych obecny był postulat, zgodnie z którym wypracowywane akty normatywne powinny odpowiadać narodowym potrzebom Polaków, rozumianym rzecz jasna na różne sposoby. W pierwszej kolejności będzie zatem trzeba odpowiedzieć na pytanie, czym dla Polaków było w pierwszej połowie XIX wieku kodyfikacja narodowa (na tym etapie można wyrazić przypuszczenie, że odpowiedź na to pytanie może być w znacznym stopniu aktualna współcześnie).

Aby odpowiedzieć na to zasadnicze pytanie zamierzamy w pierwszej kolejności rozważyć wiele kwestii bardziej szczegółowych m.in.:

- czy kodyfikacja narodowa to taka, która opiera się merytorycznie, a nie tylko symbolicznie, na systemie prawnym ukształtowanym w Polsce przedrozbiorowej?
- czy (i w jakim zakresie) w toku prac kodyfikatorzy odwołują się do kodyfikacyjnych z okresu stanisławowskiego?
- jak często starają się instytucjom funkcjonującym w nowym krajowym porządku prawnym nadawać nazwy zaczerpnięte ze staropolskiej terminologii i czy posługiwanie się tą terminologią uznają za wartościowe w sobie?
- czy przygotowanie kodyfikacji narodowej oceniali nie tylko przez pryzmat dawnego porządku prawnego, co zwyczajów i obyczajów narodowych?
- a w tym zakresie, w jakim stopniu dostrzegali zmiany rzeczywistości społeczno-gospodarczej i światopoglądowej, jaka dokonała się w ciągu kilku ostatnich dekad naznaczonych rozbiorami, rekonfiguracją stosunków europejskich w związku z rewolucją francuską i epoką napoleońską?
- w jakim stopniu odwołują się do tradycji i jak definiują specyfikę kultury prawnej polskiego społeczeństwa, a w jakim stopniu dążą do pewnej modernizacji dotychczasowych stosunków, a jeżeli tak, to pod wpływem jakich nowych prądów myślowych (liberalnych)?
- czy w toku prac odrzucają faktycznie dotychczasowy "obcy" porządek prawny (francuski, pruski, austriacki), czy też starają się go wykorzystać w toku swych prac, a jeżeli tak, to w jaki sposób, w jakim zakresie oraz stopniu, jak również jak motywują swoje decyzje (na przykład odwołując się do pewnego postępu w kierunku uniwersalizmu światopoglądowego)?
- czy, w jaki sposób i w jakim momencie rozpoczął się proces asymilacji praw "obcych", a w jakim zakresie i jakimi metodami starano się bronić „narodowych” wartości?

Uogólniając, przedmiotem zainteresowania są inspiracje, motywacje, faktyczne zdolności, szeroki horyzont myślowy, różnice pomiędzy poszczególnymi środowiskami, jak również różnice w postrzeganiu prawa przez elity (odrębnie polityczne, prawnicze i intelektualne) a szersze masy społeczne (ziemiańskie, mieszczańskie i duchowne). Kluczowa dla zrealizowania projektu jest więc kompleksowa odpowiedź na pytania, czym dla Polaków początkowo XIX wieku był pierwiastek narodowy w odniesieniu do prawa, czym była dla niego tradycja prawna i w jakim stopniu mogła ona stanowić składnik przyszłej kodyfikacji wobec fundamentalnych przemian rzeczywistości.